

N:o 26.

*Af herr S. Nordström, om skrifvelse till Kungl. Maj:t
angående fraktsatserna för transport af järnmalm å
järnvägen Luleå—Riksgränsen m. m.*

Det är med stor tillfredsställelse, som hvarje sann fosterlandsvän iakttagit, hurusom den nuvarande regeringen slagit in på en annan väg gentemot det mäktiga Grängesbergs trafikaktiebolag, som under det sistförflutna årtiondet vuxit ut till en stat i staten, som på ett mindre tilltalande sätt influerat på enskilda, på myndigheter och på representationen, och som hotar att genom sin vinningslystnad skapa ett tillstånd, farligt icke allenast för vårt lands ekonomiska, utan jämväl politiska själfständighet och oberoende. Hvarje oförvillad och opartisk iakttagare, som har känsla för rätt och rättfärdighet, måste djupt beklaga, att våra rikaste malmfält, denna nationens skattkammare, råkat i händerna på ett bolag, hvars syfte uppenbarligen afser ett hastigt penningförvärf, obekymradt om hvad landets och statens väl eller ve därutinnan kräfvär. Då man känner den oerhörda stegring af järnkonsumtionen på världsmarknaden; då man vet, att de norrbottniska malmfältens järnhalt i rikedom saknar motsvarighet ibland hittills kända malmfyndigheter på jordklotet; då man känner den ständigt tilltagande bristen på järnmalm, särskildt inom de europeiska staterna; då man vet, att förädlingen af fattigare och sämre järnmalm icke är möjlig att verkställa med ekonomisk vinst utan i blandning med rikare och bättre malmer; då man vet, att dylik rikare malm snart nog icke kan uppbringas inom Europa utom vårt eget land; då man vet, att den disponibla tillgången af sådan malm alldeles icke motsvarar efterfrågan; då till följd häraf priset på denna vara är i stadigt och oupphörligt stigande, och då våra malm-

tillgångar ingalunda äro outtömliga; så borde det vara uppenbart för hvar och en, som icke har personliga intressen i malmexporten, huru tanklöst och förnuftsvidrigt vi handla emot vårt land och våra efterkommande, då vi tillstådja ett penninggirigt bolag att genom forcerad rofbrytning påskynda uttömningen af denna nationens rikedomskälla — för att nu icke tala om den skada, för att icke säga ekonomiska ruin, som vi tillfoga vår egen järnindustri genom att gynna utländska, mäktigare konkurrenter. Den politik, som gynnar en dylik forcerad malmexport, är helt enkelt vanvettig.

Det hade därför varit välbetänkt, om Riksdagen antagit förslaget om en måttlig exporttull å järnmalm; men då nu, genom den förlidet är ingångna handelstraktaten med Tyskland, denna utväg för närvarande är afklippt, blir nödigt vidtaga andra åtgärder för att i någon mån stäffa denna rofbrytning och för att förebygga, det andra och mäktigare nationer icke skola blanda sig uti våra inre angelägenheter — för att bevara vår oafhängighet. Man fick en alltför tydlig påminnelse därom förlidet år efter Riksdagens godkännande af nämnda traktat, då inom den tyska riksdagen tillräckligt klara besked lämnades, huru man ärnar behandla de dumma svenskarna, ifall vid traktatens utgång vi icke skulle kunna förmås att frivilligt förlänga densamma eller ingå på sådana nya villkor, som blifva tyskarne behagliga. Det är att märka, att genom denna traktat, i stort sedt, tyskarne få våra råprodukter tullfritt eller emot lägre tullar till sig införda, under det att vi tvingas att emottaga inom Tyskland förädlade produkter tullfritt eller till nedsatta tullsatser. Endast vid införseln af en del struntsaker till Tyskland ställer sig traktaten till vår förmån. Men att hufvudändamålet med denna handelstraktat från tyskarnes sida var att tillförsäkra sig vår dyrbara järnmalm fri för exporttull, därom behöfver man numera icke vara i ovisshet. Huru våra underhandlare kunnat låta dupera sig ända därhän, det blir för den oinvigde en gåta. Då man öfverskådar dessa kombinationer och komplikationer, måste man djupt beklaga, att svenske män i framskjutna samhällsställningar kunnat förmå sig att gå ett bolags ärenden, hvars göranden och låtanden uppenbarligen afse att profitera på svenska statens bekostnad.

Lyckligtvis kunna vi ännu förfoga öfver våra järnvägstaxor utan obehörig inblandning från utländska makter, och då den nuvarande regeringen visat sig nog kraftfull att kunna motstå påtryckningen från Grängesbergsbolagets sida oaktadt järnvägsstyrelsens, kommerskollegii och järnkonto- torets allt för välvilliga tillmötesgående gent emot detta bolag, så kan man hysa förhoppning om att åtminstone i någon mån kunna stäffa Grängesbergsbolagets maktlystnad och oskäligen penningbegär genom att reglera

frakttaxan å statens järnvägar för exportmalmen till likhet med hvad andra svenska undersåtar få betala vid sina varuförsändelser.

Såsom jag uti min motion n:o 109 vid 1905 års riksdag påvisade, åtnjuta exportbolagen en *allenastående* fraktlindring för den malm, som är afsedd för export och som i väsentlig grad hindrar och försvårar järnförädlingen inom vårt eget land. Genom kungl. brefvet den 1 juli 1898 bestämdes frakten för malm, som aktiebolaget Gellivare malmfält sänder från Malmberget till Svartön vid Luleå, till kronor 2,75 pr ton. Statens taxa är kronor 4,70 och bolaget åtnjuter således en exportpremie af kronor 1,95 pr ton malm. Bergverksbolaget Freja, som exporterar från Koskulls kulle och är ett utländskt bolag, åtnjuter en fraktnedsättning från kronor 4,70 till kronor 3,25 pr ton eller en exportpremie af kronor 1,45 pr ton malm. Då dessa båda bolag tillsammans årligen bryta åtskilligt öfver 1 miljon ton malm, så tillskyndas statskassan genom dessa exportpremier årligen en förlust af närmare 3 miljoner kronor, som måste i en eller annan form uttaxeras af det svenska folket, hvarjämte vår egen järnindustri måste utkämpa en mycket ojämn strid gent emot dessa utländska järnförädlingsverk, som, genom sitt större rörelsekapital och sina ofantligt större resurser i alla afscenden, hota att alldeles förkväfa vår egen järnförädling. Denna trafik har nu — med växande kvantiteter — pågått i öfver 15 år, och närmare 15 miljoner ton malm hafva utan upptänkligt skäl blifvit gynnade med exportpremier, ehuru malmen är jordens rikaste. Det borde vara nog med denna exportpremiering, och § 10 i det så kallade Ofotenbanekontraktet visar, att dessa fraktnedsättningar skola upphöra 3 år efter därom från staten gjordt tillkännagifvande. Vi hafva på detta sätt skänkt bort penningar till högst betydande belopp, som uteslutande kommit den utländska järnindustrien till godo, men som vi själfva så innerligt väl kunnat behöfva till utveckling och förbättring af vårt försvar, våra kommunikationer och våra näringar etc. etc. Männe det inte kunde vara nog med en sådan bakvänd och själfupppoffrande statshushållning?

Enligt statens taxa är frakten på malm från Kiruna till Riksgränsen 3,30 pr ton, men genom § 3 i Ofotenbanekontraktet betalar Kirunabolaget för närvarande endast omkring 2 à 2,15 pr ton, och då den medgifna exportkvantiteten är 1,2 miljoner ton, så förlorar statskassan här årligen 1,3 à 1,5 miljoner kronor, som måste tagas ur de skattdragandes fickor. Denna fraktnedsättning är ohjälpligen fastslagen till år 1927. Men icke nog härmed: under det Boströmska regementet beviljades Kirunabolaget rättighet att bryta och transportera ytterligare 300,000 ton malm årligen från Kiruna till Riksgränsen emot en nedsatt fraktafgift af 2 kronor pr ton,

och om den medgörliga järnvägsstyrelsen fått sin vilja igenom, så hade frakten blifvit ändå lägre. Under förlidet år framkom exportbolaget med begäran att under innevarande år få frakta 6 à 800,000 ton malm ut-
öfver hvad Ofotenbanekontraktet bestämmer, under förhoppning att fram-
deles *än ytterligare* få stegra den tillåtna fraktkvantiteten, naturligtvis med
anspråk på fortfarande nedsatta fraktsatser. Den snälla och tillmötesgå-
ende järnvägsstyrelsen var genast färdig att tillstyrka denna framställning;
äfven kommerskollegium och järnkontolet tillstyrkte — med utsikt för
statsverket att ytterligare få nedlägga ett eller annat tiotal miljoner kro-
nor på Ofotenbanans komplettering, alldenstund banan i sitt nuvarande
skick icke kan befordra en så stor malmkvantitet. Lyckligtvis hade den
nuvarande regeringen såväl mod som kraft att säga nej, och man bör hop-
pas, att den icke heller framdeles skall falla undan för påtryckning från
Grängesbergsbolagets styrande andar. Genast fick man i den tyska tid-
ningspressen höra ett anskri af förbittring. Man fordrar, att vi såsom
snälla barn skola släppa till både penningarne och pungen. Man lockar
och man hotar med repressalier, och beklagligen finnes det här hemma
personer, som i de mest oförsynta tillvitelser understödja ett sådant språk.
Nu är frågan: skola vi nedsjunka till vasaller under främmande makter
och lydigt falla undan för dylika hotelser, eller kunna vi bevara
vår oafhängighet? Visserligen utgör 1905 års händelser ett mycket elakt
förebud, men den skam och vanära, som då öfvergick vårt land, borde väl
ändock skärpa tanke- och handlingskraft hos hvarje sann fosterlandsvän.

Men nu frågas: finnes där någon som helst ömmande omständighet
att tillmötesgå exportbolagens närgångna anspråk? Enligt mitt förme-
nande alldeles icke! Grängesbergsaktierna stå redan i ett värde i den
öppna marknaden, som mer än fyra gånger öfverstiger det nominella.
Man skulle kunna utdela mer än 25 % i årsvinst på aktiernas värde,
men vederbörande ha funnit opportunt att använda behållningen för andra
ändamål för att icke väcka björnen, medan han sover. Till följd af den
norrbottniska järnmalmens oupphörliga stegring i pris på världsmarknaden
behöfver man alldeles icke befara någon minskning härutinnan, ty den
svenska järnmalmen har redan blifvit oundgänglig för de stora smältverken
i västra Europa, äfven om priset skulle stiga ännu högre. Man hotar med
att öfvergifva vår marknad och förse sig med järnmalm från Grekland,
från Spanien, från Mexiko och Gud vet icke hvarifrån. Så mycket bättre,
ifall detta vore möjligt. Något lyckligare skulle icke kunna hända oss,
än om vi finge förädla vår järnmalm här hemma. Därigenom skulle vår
järnindustri kunna uppblomstra och bereda landet en mångdubbel afkast-

ning af denna näring, på samma gång den beredde våra öfriga näringar och i synnerhet vår modernäring, jordbruket, ökad och fördelaktigare af-sättning af sina produkter här hemma utan att vara beroende af den ut-ländska marknadens alla vanskligheter. Vårt land skulle därigenom kunna förvandlas till ett jordbruks- och industriland af första ordningen och våra barn där finna en trefven utkomst utan att behöfva söka sitt bröd i främ-mande land.

Men, säger man, vår svafvel- och fosforhaltiga järnmalm kan icke med ekonomisk vinst förädlas här hemma, emedan vi därtill äro för fat-tiga och sakna de resurser, som därtill äro nödvändiga. Detta är en upp-konstruerad osanning uppfunnen af dem, som hafva direkt fördel af malm-exporten. Det är nämligen bekvämare för ett kosmopolitiskt bolag att inhösta guldet för själfva råvaran utan vidare själs- eller tankeanstäng-ning och öfverlämna till utlännningar att verkställa förädlingen. Så handla greker och spanjorer och andra efterblifna folk. Men tyskar, engelsmän och andra industriidkande nationer äro blott alltför tacksamma för att få öfvertaga besväret. Nej, hvad som fattas oss, det är energi och företag-samhet; men det är hög tid på att vi öfvergifva dekadanspolitiken, såvida vi icke skola nedsjunka till vasaller under mera handlings- och viljekraf-tiga nationer.

För att skydda oss emot denna fara, blir det nog en bjudande nöd-vändighet för staten att förvärfva ägande- och dispositionsrätten till de norrbottniska malmfälten; men intill dess att regeringen framkommer med ett antagligt förslag till uppgörelse med detta hänsynslösa exportbolag och Riksdagen godkänt en hederlig öfverenskommelse, måste vi använda de vapen, som ännu stå oss till buds för att skydda vår inhemska järnin-dustri, för att förhindra en forcerad rofbrytning och för att motarbete denna åderlåtning på landets märg och must. Vi böra taga lärdom af detta mäktiga Tyskland, som genom sin ekonomiska lagstiftning under de sistförflutna årtiondena vuxit ut till ett jordbruks- och industriland af första ordningen, som hotar att öfverflygla själfva England, industrilandet par excellens. Man skyr inga uppoffringar, man understödjer och upp-muntrar fackbildningen, man gynnar yrkesskickligheten och värdar sig om den inhemska utvecklingen på alla områden. Man tillvaratager landets alla naturtillgångar och genom restitutioner och subventioner vet man att skydda sitt eget land gent emot konkurrens från utlandet.

Men huru handla vi? Genom vår slöhet, lojhet och likgiltighet ha vi blifvit till ett åtlöje för de smarta utländska affärsmännen, som förstå att sko sig på de dumma svenskarnes bekostnad. Det kännes bittert att

nödgas afgifna ett dylikt vittnesbörd om sina egna landsmän, men smickrets språk hjälper inte. Här fordras allvar och eftersinning. Det är hög tid på att vi vakna upp och besinna hvad vår frid tillhör, för så vidt vi icke skola nedsjunka till viljelösa redskap under mera handlingskraftiga nationer.

På grund af hvad sålunda är anfördt, hemställer jag, att Riksdagen behagade i skrifvelse till Konungen anhålla:

att aftalet med aktiebolaget Gellivare Malmfält och bergverksbolaget Freja af den 1 juli 1898 genast uppsäges;

att, då detta aftal tilländalupit, fraktsatsen för järnmalm afsedd för export, som fraktas å statsbanan från Malmberget till Svartön vid Luleå, bestämmes till 5 kronor per ton;

att hädanefter ingen malm må fraktas från Kiruna till Riksgränsen utöfver de 1,2 millioner ton, som blifvit medgifna i det så kallade Ofotenbanekontraktet; men att, om af en eller annan orsak järnmalm för export ändock skulle blifva befordrad å nämnda bansträcka utöfver den i Ofotenbanekontraktet medgifna, frakten därför bestämmes till 4 kronor 25 öre pr ton;

att för den malm, som brytes i och för förädling inom landet, frakttaxan gärna må nedsättas huru lågt som hälst, blott att transport- och underhållskostnaden därigenom betäckes.

Stockholm den 17 januari 1907.

Sten Nordström.